

Տ Է Ր Ե Ի Տ Ն Օ Ր Է Ն
Յ Ո Վ Շ Ա Ն Ն Է Ս Շ Ա Շ Ն Ա Զ Ա Ր

ኮ ሆ ፍ ሂ ጥ ሰ ሂ ሰ ስ ስ ስ

ՊՈԼԻՍ, ՂԱԼԱԹԻԱ, ԷՍԿԻ ՊԱՆԲ ՕՍՄԱՆԻ

Խմբագրութեան ուղղութեամբ նամակ կամ այլ գրութիւն
կտ չի դարձուիր

Bureaux du Journal HAÏRÉNIK
ALATA, ancien local de la BANQUE IMP. OTT.
CONSTANTINOPLE

10 ФУРУЗ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Պոլսոյ համար	300	Քիւ	75	դր. 17 շէկոս
»	150	»	40	»
Գաւառներու	300	»	100	»
»	150	»	50	»
»	75	»	25	»
Օտար երկիր	300	»	25	ֆրանք
Բնակիչ	300	»	10	բուպի

Թղթատարի ծախսը Խմբագրութեան վրայ
[Դրամի փոխարէն փաստացի փութ 4 քննդոնուի 115 դր2
փաստացի փութը 100 դրութի տեղի:

غلطہ دہ اسکی بانق عثمانیدہ

غزوة سی اداره سنه

10. **ФУ.ГУ.З**

T. U. U U U

մարիկ հանդէսը իր ձայնը կը
հնչէ Հիւանդանոցին բարեկալ-
թեանց խնդրին մէջ՝ հրատա-
րած տեղեկութիւնները կը պա-
շտակէն դէպքեր ուրնք պարզա-
նէր զտաճանցուցիչ կն։ Եւ սակայն
նորութիւնը այդ բոլոր պատմի-
ւորները մտիկ կ'ընէ առանց բռ-
նութիւն... Թերթին գէմ։ Զար-
ցումը թէ դո՛ւ հաջում պատճառէ
որ այս երեւոյթներ։ Նշիւո զգա-
նալից ալ կընան մուտք դռներ
ը պտօնի մէջ։ ու վերլուծելով
նորութիւնները կընանք այդ եւ-
թիթր բացատրել։

խախտ չարմաշուցումներն է Ատեհոք,
ս մը «աղմուկաշուքներ», հաստա-
ղաւանանք համարած էին Հիշ-
եցանցին մատակարարութեան
պին միայն դժուեաները լսելու
թիւնը : Այս մարդիկը կը յայ-
տարէին թէ քննադատութիւնը
անդանոցին մահն է : Բարե-
ր յոյս հաստատութեան ճշ-
դիւր պիտի ազդին աշխիւ
պարզել ողորդելուն դէմ
պայքարող սովորէր : Մշտ-
մաբարտները անշուշտ դեռ
շուրջ չեն : Զօրաւոր կար-
ած աւարկութիւններն այն էր
ազդը լսելով այդ քննադա-

Քիլինները ա՛լ գրառի չի տար,
 և կողմէն «այդին բարեբար-
 քը» — այսինքն հոգաբարձու-
 րը սրգովելով ձեռքերնին կը
 լինէ. «եօք»։ — Օ՛հ, այդ «եօք»-
 րաւու կը քայքայէր իրենց մար-
 սեր ոսկորներուն մէջ։ — «Բան
 լած էք նէ դայէք գրասեն-
 իկ, անուշիկ անուշիկ պատմե-
 ք, եթէ ընելիք բան մը կայ,
 դարձրուները կ'ընեն ք» Իբր-
 չ հրապարակուող իրենք հին ժամ-
 ները ըլլալին որ զանէ գու-
 րեն։ չէին նոր քննադատու-
 անց առթիւ այդ բողոքարկու-

ի իրենց հին դաւանանքը ա՛ր-
յիվէր : Ինչ¹ Եղաւ
թէ հիւանդանոցը նոյնը չէ²,
թէ հիւանդանոցին նոր հոգա-
արձաները դարձեալ հայեր չէ³։
Ասին վրդապետը եւ արդէ լր-
տւած իւր կարելի եւ բացատրե-
լի մանկան, յորտեղիւ թէ մանց տար-
եալով թնեհեցաւ :

Ինչպես մի զգայություն է կրքո-
նեթաղել թէ այդ անձնա-
յարարներով իրենները մաս մի
վրայ միայն ազգած ըլ-
ն, իսկ սուտար մեծամասնու-
նե անկեղծօրէն իր կարծիք-
ով լիոված ըլլայ քանի մը սուր-
պայքարներուն հետեւան-
էն ք (ժամանակ ցոյց տուաւ թէ
ամբաստանով իրեններն ու-
նակաւորութիւնները ոչ թէ չո-
ւարանցած էին այլ ամբողջ ճշ-
արտով իսկ չէին յայտ-
ն, թէ որդ ուրդ գայող
ած ճամբուղ հոգաբարձունեւուն-
եղ եկան նորեր որոնք բազմա-

մամբ նախորդներուն աւելի հոգա-
ծութեամբ, աւելի խելքով կը
մատակարարեն փրկիչը, թէ ազ-
գը լսելով ըզրը քննադատու-
թիւնները, վերահասու ըլլալով
անոնց ճշմարտութեանը՝ չդադրե-
ցուց նուիրատուութիւնները, ե-
հիւանդանոցին հասցիքները պար-
տաւ թ տասը տարի առաջ եղածնե-
րէն հոռաց չեն ։

Հիմա երբ հիւանդանոցին ներ-
քինւի իճակը նստէն կը քննադատուի,
հանրութիւնը այն համոզումը ունի
թէ պէտք է ճշմարտութիւնը լսե-
ն որպէս զի ո՛ր է չարիք դարմա-
նելու կարող ըլլալ։ Ձեռք կընար
մտքէ անցընել թէ Փրկիչը մտա-
տիպար հաստատութիւն մը կընայ
ըլլալ գէթ մօտաւոր ապագային մը
մէջ։ այդ շէնքին անապատի մը
մէջ կանգնուած ըլլալը մշտնջա-
կան արդեւք մըն է հիֆնական
բարեօրմանը։ Բայց եղածը եղած
է, ուստի ջանալու ենք հնարաւոր
միջոցները գործադրելով այդ հաւո-
տատութիւնը կարելի եղածին չափ
գտնել այնպիսի վիճակի մը մէջ որ
սրան բաւական հանդատութիւն
աւնենանք թէ ի՞նչ խեղճ հիւանդները
անհոգութեան, անըզայութեան, և,
լսենք, հողաբաժնունեցու անբա-
ցատրելի անձնասիրութեան զոհ
չեն երթար։

Հիւանդանոցային բարենորոգումը ներքը մէկ օրուան մէջ չեն կատարուիր, սկզբնաւորութիւն մը պէտք է. այդ եղաւ. այսօր բժշկական մարմինը այնպէս կազմուած է որ աղլը ապահով է թէ իր խեղճ հիւանդները կարող եւ սրտի տէր բժիշկներու յանձնուած են, բայց Թաղիկ եւ Հայրենիք այդ պատճառաւ չեն կրնար իրենց պարտաւ կանոնութիւններէն հրաժարիլ, վասն զի կը զգան թէ հիւանդանոցային համար բնեկիք գերու չափան կայ, որուն իրենց աջակցութիւնը անհրաժեշտ է :

Ա. Ա.

ԲԱՍԹԷՕՌ

Կը շարունակենք եւրոպական թէ՛Ս-ը քաղե-
յօղումներն որոնք աւելի մասին կը նսնդցնէ
Բասթէօրի կեանքն ու զոյժը:

Լուի Բասթէօն զիտուիթեան ո՛չ մի-
ւորն փառքը եղաւ, այլ եւ զո՞ք, վասն
զի մտքոյ մը, իր լաղորտ քննարկի այ որ-

փայլուն երևնայ, չի կրնար գիտա-
թեան, արուեստներու, կենսքի գաղա-
նիքներուն զգալի առանց տատալելու
Գանի մը տարի տաժ Բասթէօս չե-
րամներու վրայ անընդհատ ուսումնա-
սիրութիւններ կ'ընէր։ Իր զիտողու-
թիւնները չընդհատելու համար, չերա-
ներուն հետ մէկտեղ կը բնակէր տա-
սիկ առք տեսակ մը ապակեւոր ջերոցի
մէջ։ Այս չափազանց տաք միջոցաւ
իր առողջութիւնը կը մաշեցնէր։

Հիւրընդուտ, Բիշիլը ըստ իրեն .

— Եթէ այլ ջերոցի մէջ ապրէինք,
չարուեստիք՝ անդաւալածութիւն ան-
խուստիկէի է եւ կրնայ ըլլալ լեկ ու
մնունք։

— ՏոքՍիւր, պատասխանեց Բասթէօս
աշխատութիւնը հիմ կրնար կիսկաւ
թողլու։ Վարձարան մտեցայ։ Կը զգա-
նոր գիւրար մօտ է։ Ի՛նչ կ'ուզէ թող ոչ-

Լայ : Պարտաւիճակութիւնս պիտի կտտա-
րուի :

Եւ իր կեանքը շարունակեց չհրաժեշտելու այն չոր աղքատ թխան մէջ, որ իր կեանքը կը շարունակէր ծանր ծանրութիւն մը տանն ետքը զիտու մը ընծայեց աշխարհի, բայց մարմնին կէորանդամալուծուած էր :

Եւ անկէ մտաւ, իր զիտմակնին պարտաւորութիւնը զիւցադապարկը կաւարած բլլայուն համար մտաւ :

Անկէ Ի վեր իր Ֆիլիդաական կեանքը տաժանկիւ եղած էր։ Մէկ թիւը չէր կրնար դործածել։ Փառքը անժխտելի կերպով շարժապատած էր զինքը եւ ամեն անգամ որ պահի մը զինք անոր զլուխը, բերնէն հեծեծանք մը կը կորզէր։ Այո՛, ամէն անգամ որ Սորպոնիէ, Բաւթէօնեան հաստատութեան մէջ կամ ուրիշ տեղ մը յաղթական ցոյց մը ըլլար զբանակաւորին համար, Բաւթէօն տուր զայր յուրած։ Բայց զինքը զէպի իր փառքին ապացոյցները տանող կառքին ցնցումները մեծ անդամալուծալով պիտի պտահնէին, եթէ Բաւթէօն այն մարդերուն չըլլար, որոնք անչուկ կը տանուպին։

Կուգար՝ ուսին մէկը անդադայ, և
մեծաբանքի ճառերը մօակ կ'ընէր։ Ա-
ստի՛ց կ'անցնէր պատասխանելու համար,
կտրոյի ճիգ ևս ընկնոյ՝ կուգէր մինչեւ
ծայրը երթալ, ու կը խօսէր, յետոյ
ձայնը կը ականջ դողալ ու կուլար ։
Յուզմունքէն ։ Եւ յուզմունքի մէջ
կ'ազ ուէր արծաթապատու թիւն մը պու-
նտը մարդ էր. ալ լիւան է հիւանդ
ջիղերը ա՛լ չէին կրնար կրել զինքը ։
Հիւանդութիւնը տարուէ տարի կը
սասանկանար և քանի մը ամիս ատաջ
իրեն կ'պտտէր արուռն հոտէղէսի մը չը
կրցաւ ներկայ գտնուիլ ։

* * *

Հըքըլէ, մեծ կենսաբանը, ըսած է իրեն համար. «Մի միայն Պ. Բասթէռիշի գիւտերը բաւական են գոցելու այն հինդ միլիար ֆրանքի դումարը, զոր միասնապէս Գերմանիոյ վճարեց իւր պատերազմական տուգանքը »:

Եւ Բասթիէօն ասանց հորտառութեան մտաւ : Վասն զի Բասթիէօն ո՛րքան ալ զղափառ գիտնական , այնքան ալ ասան ինչ մարդ էր : Իր գիտական կեանքը չհապելաւ Իր բաժնէ Բրնան , «անհուն» սէպ պզտիկներու խոր գիշերին մէջ լուսաւոր ճառագայիթ մը եղաւ .» իսկ մի օտակական կեանքը համեառ ու բարձր մարդու մը կեանքը եղաւ : Հեռեւեալ մանրակէպը ա՛նոր սիրտը կրնայ բացարկել : Վերջիքս իր ծնած պզտիկ քաղցին մէջ մօծ հանդէս մը տրուեցաւ ի պատիւ իրեն : Տեսէք Բասթիէօն ինչ պատասխանեց պաշտօնական զովեստաներուն :

«Ո՛ր՛ շայրս եւ մայրս, ո՛ր՛ սիրտիան
մատակոյնս, որ այնքան համոտորն
ապրեցաք այս պզտիկ տան մէջ, եւ
տոնէն բան ձեզի կը պարտիմ : Դուռն քու
խանդեղք ինծի ներշնչեցիր, ո՛ր՛ արկա-
սիրտ մայրս : Եւ քու ներշնչած զգա-
ցումներէդ սողորոտած ըլլալուս հա-
մար էր որ գիտութեան մեծութիւնը
հայրենիքիս մեծութենէն չբաժնեցի եր-
բէք : Եւ զո՛ւն, սիրիկ շայրս, որուն
կիսանքը այլ արհեստիք չափ տաժանելի
եղաւ, զո՛ւն ցուցուցիր ինծի թէ համա-
բերութիւնը ինչեք կրնայ ընել երկա-
րասու ճիգերու մէջ . . . Օրհնեալ ը-
լաք երկուքդ ալ, սիրիկ ծնողքս, ու
թողնէ՛ք որ այս տան մատակոցած մե-
ծարեալք ձեզ փոխադրում : »

Որդիական յարգանքի այս խոսքերը
 ո՛րքան սրտազրու են այն փառաստա-
 ու ծերունի մարդուն բերնին վրայ :

*
 *
 *

Պ. Պէրլի՞ս չառ լո ստոր կերպո՞ւ

ըլ բացատրել Բաթմէոնի յեղաշրջումը
քոյց կուտայ թէ բիւրեղացեալ մտայնե-
ներու ուսումնասիրութիւնը ինչպէս մեծ
տարբաղէտը ստացնողոցից զիպի հւել-
ական անհամապատասխան զիւր, թիկ
ի՛նչպէս կինդանի էակներու չնման նիւ-
թիւրուն մէջ հիւլէական տնտամաշպիտ-
թեան գոյութիւնը խորութեամբ ու-
սումնասիրութեանց ստացնողոցից զին-
քը . յետոյ այլ խորութեամբ ուսումն-
ասիրութիւնը տարաւ զինքը ինքնա-
ծնութեան , այսինքն կեանքի ծագու-
մին յախտեալեան խնդրին . թէ ինչ-
պէս այս խնդիրը լուծուել համար
հաստատած նոր ու խիստ մէջնամանկ
անսխիւղեղ ներքուծեց նաեւ . զինքի եւ
գործելութի հիւանդութեանց եւ գործա-
բանական տարբազարտութեանց ու-
սումնասիրութիւններուն մէջ : (Այսպէս,
կը յարէ Պ. Պէրթը , իր խաղարկու-
թեանց զույսն ալ մտքին հետ միտումն-
ընդարձակելով , խորութեամբ տնդու
հիւանդութեանց , նախ անասուններու
հիւանդութիւններուն , յետոյ մարդոց ,
եւ մանրէայտական կենդանիներուն տ-
նայնդի դեր մը կատարել տեսու , որ ի-
բարեւոթութիւնը , բժշկութիւնն ու ա-
ռողջապահութիւնը յեղաշրջեց :)

Իր մեծագոյն փառքը սխիսի ըլլայ տկարացած ժամերերով պառուսաստի զը-
րութիւնը : Մննդական տողով ապահու-
թիւնն ալ շատ բան կը պարտի իրեն,
եւ կրնանք ըսել որ հաշարաւոր մար-
դիկ իրենց կեանքը անոր պարտական
են ։ Գուշակեց որ վէրքերու փոռումը
(հաւիւրեա) օղին մէջ դնուած փերային-
քէն կողգալ , եւ այս դիւտին շնորհին
էր որ ուրիշ համարուածք զետնական
մը , կըսի՛էր վիրաբուժը , հասկանիլաւ
կան ըրութիւնը ստեղծեց ։ Աստեալ ,
Բաբիդի Մամէշնիթէի հիւանդանոցին
մէջ , ծննդաբերութենէ բո՞ւնող կրնե-
րուն երեքնք մէկը կը մեռնէր : Այսօր
կ'ըսին մեծ բժիշկները , մէկ հատ մը
խիկ մեռնելու չէ՛ :

Արդի կեսանրին մէջ, մեր ամէն մէկը
բայլին, այս միծ մարդուն աղղեցուն
թխնը կը գանկնը: Ո՛րչափ աշաբ կը
մեռնէին միաժամ իրենց խմած կաթիկն
անմարդու թխան պատճառով: Այսօր տը-
գոց տանք ինչեցած է, վառն դի Բասթիւն
կաթիկն մէջ աճող մանրակենդանիներ
ըը մոռցնաւու միջոցը գտաւ: Բարիդի
մէջ Բէճն քիչցած է: Ինչո՞ւ: Վառն դի
Բասթիւնը գտաւ. որ Բէճն արգիւնը
մանաւոր ար միգրուպի մը, թէ այդ միջ-
բայց աղտաւ Զուրբոր մէջ կը գոռուի
եւ թէ քիչ ջուր խմելը բաւական է
անկէ բռնուելու: Հաւանտակաւութիւնը
դակեցնելու համար: Վերջապէս Բաս-
թիւնայի փերեղեղեղոր դրու թէամբն է որ
սողոկայի կիզմաշին ար յաղթուեցաւ:

* * *

Բաթմէշտիկ հետ մէկտեղ տասներկու
հերոսիկ դարու մեծ լուստերէն մէկը մա-
լեցաւ : Մենք, որ իր զիտական հա-
կադազրին հետ կապուած ենք, պար-
սականութիւն ունինք վկայել այս մա-
սին իր յուղարկաւորութեան արբաղան
օրը :

Արդէն հասարակաց երախտագիտութիւնը եւ սքանչացումը իր եօթնամասնամասկը տօնեց եւ իր կենդանութիւնը մտաւ այն առումը, ածացումն մէջ զոր աստուածներու նախանձը այնչափ քիչ կը չնորձէ մարդկերուն եւ ան ալ միայն իրենց անկրօնայթ ըլլալու վայրկեկին ։

Բաւթէօս, Ռընան, Վիթթիօն Հիւկոթիւրիս ալ երբ զէմքերն են որոնք ամիսնէն աւելի վրայդ որոած են մեյ ժամանակին վրայ, իմացական կարգը լռաներուն մէջ ։ Վերջացող դարը իրենց զատը ընրունց, ըայց իրարմ շատ տարբեր ստորհանկներով ու կերպերով ։

Բառվէջօրներ արտապրուեցաւ զգա-
լիայներով ու ծառայութիւններով ո-
րոնք երբեք չպիտի դադրեն միշտ ներ-
կայ ըլլալ մարդկերու յիշողութիւնն մէջ
որովհետեւ մասնաւորապէս չօջախի-
կն ու ամենուն իրացալիմասթեան հա-
մար հասկնալով ։ Ամէն մարդ զգացողա-
ն է այն զիւտեղէն որոնք կը ջանան մեզ
փրկիկ հիւանդութեան ատկաներէն
կենսաքի տեւողութիւնը երկարեղ եւ
պարզներու թիւը բազմացնի ։

* *

Բառթե՛հօռ ժողովրդի՛ ումնն՛ն խոնարհ՛
կարդերէն՛ ելաւ : Տօլի խաղախորդի՛ մը
դաւա՛կ , մինչեւ . աւմնն՛ն մն՛ծ կատար-
ները՛ բարձրացաւ . , մղուեղով՛ կամքի՛ մը
յարատեւ : Զանքերէն՛ որ կարծես՛ իր
ձողման՛ն խառնով՛նը սրահած էր : Իր
կեանքը՛ աշխատանքի՛ մարդու մը կեանս-
քը՛ եղաւ . , մալդու մը՛ որ սին՛ վրդու-
րումներէ՛ հեռու . , կիրքերէ՛ ու փառասի-
քով՛ թխններէ՛ զերծ . , խիտու ուսումնա-
սիրու թխններու մէջ՛ թաղուած է միայն :

Իր կեանքը յայտնի է այն օրէն ուր
Պրզմասնոյի Լիւթէն մէջ վարժապետու-
թիւն կ'ընէր, յետոյ ապա կ'ընտեղա-
բարձրագոյն Լեօք նոռմալոյ, յետոյ քի-
միադպրութեան գաւախտի վկայադրու-
ածու, Տիօննի, Սթրասպուրլիի, Լիլի եւ
Բարլիլի լիւսնըսուն մէջ գաւախտեց
Լեօք նոռմալոյ մէջ ուսուցիչ եղաւ, Լեւ-
դէլէի-նա մտգաւ եւ Գլոսմախտաց Ակա-
դեմիայն մշնջեանական քարտուգար, վր-
կերջապէս հանրութեան երախտագի-
տութիւնը աղգային թոշակ իր օսանմ-
նեկով իրեն միջոց առաւ իր բոլոր ժա-
մանակը իր դիւստրան նոյնիլիոյ :

Բայց որչափ ալ չահեկան ըլլայ այս կենսադրական տեղեկութիւնները, անշուշտ չառնին արկածախնդիր ուղեւորները, կոտալից զօրավարի մը, պերճախօտ կուսակցականորէի մը կեանքին ներկայացուցած հրապոյրը : Մտքի աշխատանքին նուիրուած մարդ մը գովելու համար ամենէն յարմար ձեւն է իր մտածման անիկոյ՝ պատմութիւնը բնական Սյոյ մասին Բապթէօսի պատմութիւնը նշումաւոր է մտանաւոր իր աշխարհայեցողութիւններու աստիճանաւոր զարգացումները և արտամարտական շղթայումը : Մտանակի և անձուկ ուսումնասիրութիւններէն լարձացու հետզհետուաւ իր ընդհանուր տեսութիւններու հասնելու համար վերջապէս մարդկային սուր շահագրգռող ամենէն զօրօնական ու ընդարձակ խնդիրներու :

ՄՈՒՇԻ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

ՌՈՒՆԴ, 7 սեպտեմբեր

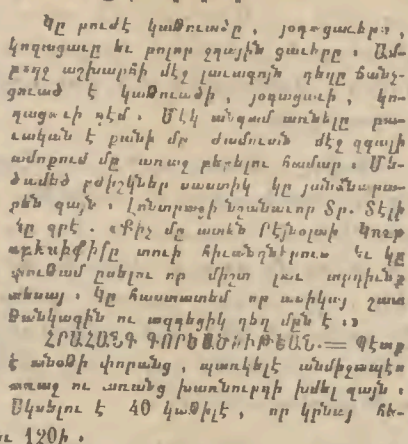
Բրաբոր. — Մաւշի արհեստներուն մէջ զլիւստորն է. 16 բանտուն կայ Կանթանարով եւ 5 փուռով ։ Տարեկան 70-80 փուռ աման կը թրծեն եւ 150-200 տակի կը շաշին ։ Մուշի կաւը մէկ երկու ժամ հեռու տեղերէ կը բերեն ։ զոսա կաւ (argile pure) է. աւաղ ալ զրեթէ կեն խառնուր հետք, այլ պատճառով կը բաղի զիմացող ամաններ առաջ չեն դար, մինչդեռ ինտրիքի կաւը աւելի աւազուտ, աւելի թեթեւ է ։ Ուրի. բրտաութիւն մըն ալ կայ, որ կրակի վրայ զործածուող հողէ ամանները կը պարտաւորեն եւ զեղացի կիներու ձեռքէ, որոնք զիւզեր պարտելով ամաններ կը չինեն ու փուռք կը հաստատեն Մաւշի բրտանները հատուած յախածպալա կիներ պարտաւորելու շատ զերթթիւնն ։ Դեռ ունին, սակայն թէ՛ իրենք սղէսին եւ թէ՛ նախաւձեռնութիւն մը չէ եւ զաճ ցարդ ։

Կիւիէն — աղէտէ փութ. — 3 հատ կան հիմա, որոնք մէջ հողէն պարտաւորուած քարիւծ կը թրծին եւ կրաքարը կ'ալ

րեն, աղիւս եւ կիր պատրաստելու հա-
մար. ասոնց արտադրութիւնը չինու-
թիկաներու շատ կամ, քիչ ըլլալու
համեմատութեամբ է :

Արայի մէջ կասկածելի հոր գէպք մը

በጥንቱ ጥንታዊ

[illegible]

